
PWYLLGOR IAITH 12 TACHWEDD 2020

YN BRESENNOL

Y CYNGHORWYR: Elwyn Edwards, Alan Jones Evans, Aled Evans, Alwyn Gruffydd, Judith Humphreys, Elin Walker Jones, Elwyn Jones, Eric M Jones, Kevin Morris Jones, Cai Larsen, Eirwyn Williams ac Elfed Williams

SWYDDOGION: Vera Jones (Rheolwr Gwasanaeth Democratiaeth a Iaith), Llywela Haf Owain (Uwch Ymgynghorydd Iaith a Chraffu), Gwenllïan Mair Williams (Swyddog Datblygu Iaith Gweithle), Siôn Elwyn Hughes (Swyddog Dysgu a Datblygu Iaith Gymraeg), Llio Mai Hughes (Swyddog Hyrwyddo'r Iaith Gymraeg) a Lowri Haf Evans (Swyddog Gwasanaethau Democratiaeth).

ERAILL A WAHODDWDYD: Y Cyngorydd Nia Jeffreys (Aelod Cabinet Cefnogaeth Corfforaethol) ac Edgar Wyn Owen (Cadeirydd y Cyngor).

Yn bresennol ar gyfer eitem 7:

Bet Huws (Swyddog Datblygu Iaith Gwynedd)
Ifan Llywelyn (Swyddog Datblygu Iaith Gwynedd)
Dylan Bryn (Swyddog Canolfan Datblygu Iaith)

1. ETHOL CADEIRYDD

PENDERFYNWYD ail ethol y Cyngorydd Elin Walker Jones yn Gadeirydd y Pwyllgor hwn am y cyfnod 2020/21

2. ETHOL IS-GADEIRYDD

PENDERFYNWYD ail ethol y Cyngorydd Cai Larsen yn Is-gadeirydd y Pwyllgor hwn am y cyfnod 2020/21

3. YMDDIHEURIADAU

Derbyniwyd ymddiheuriadau gan y Cyngorydd John Pughe Roberts

4. DATGAN BUDDIANT PERSONOL

Ni dderbyniwyd unrhyw ddatganiad o fuddiant personol gan unrhyw aelod oedd yn bresennol.

5. MATERION BRYS

Ni dderbyniwyd unrhyw faterion brys.

6. COFNODION

Llofnododd y Cadeirydd gofnodion cyfarfod blaenorol y pwyllgor hwn a gynhaliwyd ar yr 20fed o Hydref 2020 fel rhai cywir.

7. TROSOLWG O EFFAITH COVID 19 AR WASANAETHAU A GWEITHGAREDDAU A GYNHELIR TRWY'R GYMRAEG

Cyflwynwyd adroddiad gan yr Uwch Ymarferydd Iaith a Chraffu yn crynhoi'r cyfleoedd a'r heriau mae adrannau amrywiol wedi eu hwynebu o ran parhau i weithredu'r polisi iaith yn sgil Covid 19. Cyflwynwyd hefyd ddiweddariad ar brosiectau amrywiol sydd wedi eu cyflawni er gwaetha'r sefyllfa, er mwyn hybu a hyrwyddo'r Gymraeg yng Ngwynedd.

Adroddwyd, yn gyffredinol bod pawb yn nodi nad oedd y feirws wedi amharu ar eu gallu i ddarparu gwasanaeth cyfrwng Cymraeg gan eu bod wedi addasu eu ffordd o ddarparu gwasanaeth a pharhau i gynnis gwasanaethau trwy'r Gymraeg. Fodd bynnag, amlygwyd rhai bod posibilrwydd o ddiffyg cyfle anffurfiol i sgwrsio yn y Gymraeg mewn swyddfa, ar y coridor neu yn y gegin, yn arbennig y rhai sydd ddim yn cael cyfle i siarad Cymraeg llawer tu allan i'r gwaith. Mewn ymateb, nodwyd bod y Cynllun Cyfeillion Cymraeg yn cynnis y cyfleoedd anffurfiol hynny i ddysgwyr allu cadw'r momentwm wrth weithio gartref ynghyd a sesiynau ychwanegol o hyfforddiant ar-lein sydd wedi bod yn gadarnhaol.

Amlygwyd mai un pryder a ddaeth i'r amlwg yn yr arolwg oedd nad oedd posib i staff gyfrannu trwy'r Gymraeg bob amser mewn cyfarfodydd allanol rhithiol a oedd wedi eu trefnu gan sefydliadau eraill oherwydd diffyg defnyddio technoleg sy'n galluogi defnydd rhwydd o'r gwasanaeth cyfieithu ar y pryd. Eglurwyd nad oedd pob sefydliad allanol yn darparu gwasanaeth cyfieithu ar y pryd ar gyfer cyfarfodydd rhithiol gyda rhai yn amharod i ddefnyddio Zoom oherwydd pryderon diogelwch.

Yn ystod y drafodaeth ddilynol nodwyd y sylwadau canlynol gan Aelodau:

- Ei bod yn ofynnol ar gyrrff cyhoeddus yn Gymru i ddarparu cyfleoedd Cyfieithu mewn cyfarfodydd - bod darpariaeth ar gael i wneud hyn - angen tynnu sylw'r Comisiynydd Iaith at y broblem
- Awgrym i gynnal cwis i hybu cyfleoedd i ymarfer siarad Cymraeg
- Byddai'n fuddiol derbyn gwybodaeth am y nifer sydd wedi mynychu / cyfranogi digwyddiadau ar-lein.
- Rhoi pwysau ac ymgyrchu ar Microsoft i roi adnodd cyfieithu ar y pryd i mewn i Teams (sydd yn cael ei ffafrio gan Gynghorau eraill)
- Y Gymraeg yn datblygu fel cyfrwng cyfoes, modern mewn technoleg ac yn cael ei ddefnyddio ymysg yr ifanc - angen manteisio ar hyn
- Angen sicrwydd bod y gwasanaeth 'Tracio ac Orlhain' ar gael yn y Gymraeg

Mewn ymateb i'r sylwadau, amlygwyd bod y Comisiynydd Iaith yn ymwybodol o'r rhwystrau ynglŷn â darparu cyfleoedd Cyfieithu ar y pryd mewn cyfarfodydd. Amlygwyd bod is-grŵp cenedlaethol wedi ei sefydlu i geisio datrysiadau. Ategwyd bod Cyngor Gwynedd yn rhannu ymarfer da gyda Chynghorau a Phartneriaethau i wella'r ddarpariaeth os nad ydynt yn cael defnyddio zoom. Cynigwyd rhoi diweddariad ar waith yr is-grŵp yn y cyfarfod nesaf

Mewn ymateb i gadw momentwm gyda gwersi Cymraeg, nodwyd bod 'Cynllun Cymraeg i Gefnogi' wedi ei sefydlu sydd yn llwyddiannus iawn.

Mewn ymateb i gwestiwn ynglŷn â chynlluniau sirol Arfor a pharhad ymrwymiad y Llywodraeth i'r cynllun, adroddwyd bod y misoedd diwethaf mewn gwirionedd wedi bod yn gyfnod prysur iawn i'r cynllun gyda'r cynlluniau yn cael eu haddasu i gyd-fynd a'r sefyllfa. Adroddwyd na fydd ymrwymiad pellach gan y Llywodraeth ac y byddai'r Cynghorau yn cymryd perchnogaeth. Awgrymwyd cyflwyno diweddariad ar y sefyllfa yn y cyfarfod nesaf.

Diolchwyd am yr adroddiad ac i'r staff am addasu'r ddarpariaeth yn effeithiol iawn dros y cyfnod.

PENDERFYNWYD:

- **Derbyn yr adroddiad gan ddatgan diolch i'r Swyddogion Iaith am eu holl waith dros y cyfnod**
- **Ysgrifennu llythyr at y Comisiynydd Iaith yn datgan pryder nad oes modd i staff Cyngor Gwynedd gyfrannu trwy'r Gymraeg bob amser mewn cyfarfodydd rhithiol a drefnir gan sefydliadau allanol oherwydd nad ydynt yn darparu gwasanaeth cyfieithu ar y pryd ar gyfer cyfarfodydd rhithiol.**
- **Ysgrifennu llythyr at Gwmni Microsoft yn eu hannog i ddarparu cyfieithu ar y pryd i gyfrwng Teams**
- **Derbyn diweddariad ar waith yr Is grŵp Cenedlaethol sydd yn trafod materion technoleg gwybodaeth yn y cyfarfod nesaf**

8. SAFONAU'R GYMRAEG A PHOLISI IAITH Y CYNGOR

Cyflwynwyd adroddiad gan yr Ymgynghorydd Iaith yn rhoi diweddariad bras ar y gwaith sydd wedi bod yn mynd rhagddo dros y misoedd diwethaf yng nghyd-destun y Safonau Iaith a'r dyletswyddau adrodd. Amlygwyd bod y Gwasanaeth yn gyffredinol, yn parhau i lwyddo i gydymffurfio gyda gofynion y Safonau, ond bod rhai meysydd o bryder yn codi, gyda themâu pendant yn amlygu eu hunain sydd yn gosod meysydd gwaith penodol. Adroddwyd bod y Gwasanaeth wedi bod yn rhagweithiol wrth gysylltu gyda'r Comisiynydd yn ystod y flwyddyn ddiwethaf i drafod pryderon ynghyd a'r rhwystrau wrth gomisiynu systemau ac apiau allanol. Ategwyd bod cynnal sgysiau agored yn datblygu dealltwriaeth a chydweithio da sydd yn cael effaith bositif wrth geisio dylanwadu ar gyrff allanol sydd ar brydiau yn anwybodus am statws yr iaith a gofynion y Safonau yng Nghymru - enghraifft o hyn yw'r templed asesiad effaith.

Cyfeiriwyd at yr heriau ynghyd a'r meysydd datblygol gan dynnu sylw at yr adroddiad sgiliau sydd yn mynegi bod canran gallu'r Gymraeg o fewn y Cyngor yn 'uchel iawn' gyda 99.1% yn cyrraedd gofynion y swydd. Tynnwyd sylw pellach at Adroddiad Sicrwydd Comisiynydd Gymraeg 2019-20 - Cau'r Bwlch ac y byddai'r adroddiad yn cael ei rannu gyda'r Aelodau drwy e-bost. Amlygwyd bod bwriad adolygu'r Polisi Iaith ym mis Ionawr gan nad oedd rhai cymalau yn ddigon cadarn mewn rhai meysydd. Nodwyd y byddai'r gwaith yn cael ei rannu i ddau gategori - newidiadau gweinyddol, sydd yn golygu man newidiadau i olygu geiriad, er mwyn gwneud gofynion yn fwy eglur, a newidiadau mawr / egwyddor sydd yn golygu'r angen i drafod a chael cytundeb i weithredu rhai cyd-destunau. Adroddwyd y byddai eitem yn cael ei gyflwyno yn y cyfarfod nesaf ar ddiwygiadau posib i'r Polisi.

Diolchwyd am yr adroddiad

Yn ystod y drafodaeth ddilynol nodwyd y sylwadau canlynol gan Aelodau:

- Bod angen cyflwyno delwedd Gymreig ar draws y Cyngor
- Cais am adroddiad cwynion iaith - holiadur halenu wedi ei anfon allan i weithwyr Adran Prifffyrdd yn uniaith Saesneg
- Bod defnydd o gyfryngau cymdeithasol yn cael effaith ar y blynyddoedd cynnar - awgrym i ymchwilio i mewn i hyn

Mewn ymateb i sylw ynglŷn â chael 'default' Cymraeg ar wefannau cymdeithasol adroddwyd bod gwaith ymchwil ar ddefnydd y cyhoedd o'r wefan yn cael i wneud gyda thîm y we a'r uned gyfathrebu. Ategodd y r Aelod Cabinet bod hyn yn her dechnegol, ond bod nifer yr ymwelwyr i'r wefan sydd yn defnyddio Cymraeg yn galonogol.

Mewn ymateb i gwestiwn ynglŷn â thempled asesu effaith nodwyd bod pob penderfyniad Cabinet yn gofyn am asesiad cydraddoldeb gydag iaith yn cael i gynnwys fel un elfen o'r asesiad hwn. Nodwyd bod Swyddfa'r Comisiynydd yn datblygu canllawiau fyddai'n edrych yn benodol ar rai meysydd i sicrhau cydymffurfiaeth.

Mewn ymateb i sylw ynglŷn â chyfeiriad medrusrwydd iaith a dyletswydd y sefydliad i gyrraedd y safon gyda chyfleoedd ar gael i hyrwyddo dysgu Cymraeg os nad yw'n ofynnol i'r swydd, nodwyd bod y safon yn cyrraedd ac yn pasio'r gofynion a bod cyfrifoldeb i warchod hyn.

PENDERFYNWYD derbyn yr adroddiad

Dechreuodd y cyfarfod am 10:00am a daeth i ben am 11:25am

CADEIRYDD